

paa hele Landet, for derigennem at jævne Byrderne, saaledes, at de ikke saa meget komme til at falde paa den enkelte. Jeg tror ikke, at den foregaaende ærede Taler med Høje kan betegne dette som Socialisme, at man paaalder Statens Bistand til store Reformers Gennemførelse. Jeg tror ikke, at denne Betegnelse er fuldstændig korrekt, idet Statsborgerne jo dog kunne forlange, at de saa vidt det lader sig gøre, blive behandlede ens. Og er der noget Omraade, hvor man maa sige, at der kan være al Grund til at overveje, om ikke Staten bør træde til, saa mener jeg, det maa være Skolevæsenets Omraade. Det er jo i højeste Grad sørgeligt, at se, at mangfoldige Egne af Landet ere saaledes stillede, at de med deres bedste Vilje kun kunne skaffe et nogenlunde tilstrækkeligt Skolevæsen til Stede, at de maa nøjes med det mindst mulige, fordi Kommunen ikke er i Stand til at afholde de nødvendige Udgifter til sit Skolevæsen. Man ser jo de sørgeligste Eksempler paa dette i Vestjyllands fattige Egne, hvor Befolkningen bor meget spredt, og hvor Eenen til at hvide noget til Skolevæsenet er saare ringe. Der ser man jo de daarligste Skoleforhold i alle mulige Henseender, og det kan jo dog ikke være stemmende med Retfærdighed, at Landets tæt befolkede, rige, velthaaende Egne skulle være i Stand til at skaffe sig et efter Tidens Fordringer udmærket Skolevæsen, medens de fattige Egne maa renoncere derpaa. Jeg mener derfor, at der kan være al Grund til, naar man overhovedet tager Skolevæsenets Forhold under Forhandling, at overveje, om ikke Staten under en eller anden Form maa komme til at træde til, saaledes, at vi kunne indrette et Skolevæsen paa de forskellige Steder paa en saadan Maade, at selv de fattige Egne kunde sige, at de ikke i nogen væsentlig Grad ere tilfidsatte over for de mere velstillede Egne. Skolevæsenet staaar imidlertid i Øjeblikket saaledes, at jeg mener, at man ikke kan rive en enkelt Ting som dette ud af sin Forbindelse med det øvrige, men man maa se det sammen dermed, og skal man paa Landet have et Skolevæsen, som nogenlunde kan tilfredsstille, er det ganske klart, at Udviklingen maa gaa i en anden Retning, end den ofte gaar, nemlig med en Udstykning af Skolerne, idet man opretter flere og flere Skoler med

en Lærer, saaledes at denne ene Lærer skal være alt muligt. Denne Ordning er efter min Mening meget uheldig. Dette, at en Lærer har Børnene under sin Vejledning lige fra dets første Undervisning til det sidste, er i pædagogisk Henseende i og for sig ikke saa daarligt. Selvfølgelig er dette, at Børnene stadig kommer til at træde i Forhold til den samme Vilje, den samme opdragende Magt, saa langt fra at være forkasteligt, at det i pædagogisk Henseende sikkert endog kan betegnes som noget overordentligt godt. Men overfor Fordringerne om Udvidelse af Undervisningen, over for Kravet om større Kundskabstilegnelse, om flere Fag og den Slags Ting maa det absolut betegnes som en Uting, at en Lærer skal være saa at sige baade Potte og Pande. Derfor maa vi efter min Formening paa Landet — det lader sig, saa vidt jeg kan stønne, ikke gøre paa anden Maade — komme dertil, at man samler de større Børn i saa store Skoler som muligt, hvor igennem man ved en gennemført Klasse- og Fagdeling virkelig kan komme til at meddele dem Kundskaberne i en saadan Form og i et saadant Omfang, at Nutiden kan erklære sig tilfreds dermed. Men skal man gøre dette, vil man paa mangfoldige Steder paa Landet, særlig i Jylland, komme til at staa af paa Fordringen om kort Vej længde, og naar man kommer til saadanne større Skoler, hvor man ønsker at samle Børnene og i den Anledning maa give Afkald paa kortere Vej længde, maa man selvfølgelig anlægge en anden Maalestok for de smaa Børn end for de større. Saadanne større Skoler, som jeg her har omtalt, kunne naturligvis kun være beregnede paa de større Børn. Man har ikke været tilstrækkelig opmærksom paa dette Forhold, og jeg tror, at man har udgivet en stor Mængde nyttige Penge til Oprettelsen af selvstændige Skoler, hvor man meget godt har kunnet nøjes med mindre Skoler for smaa Distrikter, og saa kunde der oprettes større Skoler for de større Børn, hvor man da maatte finde sig i temmelig betydelige Vej længder. For Børn, der ere fødte og opvoksede paa Landet, spiller den kortere Vej længde ikke saa stor Rolle; de ere ikke saa forknytte for at løbe en halv Fjerdingvej længer eller kortere. Udviklingen af Skolevæsenet paa Landet maa ubetinget gaa i den Retning, at man